

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETINING
KATTAQO'RG'ON FILIALI

"TASDIQLAYMAN"

SamDU Kattaqo'rg'on filiali direktori:

Sh.R.Urakov

2023 - yil "21" 08

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MATN USTIDA ISHLASH METODIKASI
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100 000- Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110 000- Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60110500- Boshlang'ich ta'lim

Fan/modul kodi BTMU IM304	O'quv yili 2024- 2025	Semestr 4	ECTS – Kreditlar 4	
Fan/modul turi Tankov fan	Ta'lim tili O'zbek		Hafta dagi dars soatlari 4	
1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy soat
	Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash metodikasi	60	50	120

2. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o'qitishdan maqsad-bo'lajak o'qituvchilarga har qanday matn bilan ishlashni o'rgatish, matn bo'yicha akerakli ma'lumotlarni berish, matnlarning o'ziga xos jihatlari bilan tanishtirish, boshlang'ich ta'lim jarayonida matn bilan ishlashni o'qituvchilarga o'rgatish bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdir.

Fanning vazifasi – talabalar amaliyotda va boshlang'ich ta'lim solhasida matn ustida ishlash, bu jarayonda matn turlarining o'ziga xos jihatlari janriy jihatdan ham hisobga olgan holda yondashish, matn mazmunini o'zlashtirish, uni o'qish va tushunish, o'qilganlar yuzasidan kreativ fikrlash va tanqidiy munosabat bildirish, ma'ndan xulosalar chiqarish, matn asosida o'qituvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirish yuzasidan ko'nikma va malakalarni hosil qilishdan iborat.

Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:(30)

4-semestr

1-mavzu. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlashning maqsad va vazifalari, amaliy ahamiyati

Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlashning maqsadi, vazifalari, amaliy ahamiyati, matnning axborot manbasi ekanligi. Ta'lim va tarbiya berishda matnning ahamiyati.

2 – mavzu. Matnning ta'rifi, matnni tashkil etuvchi birliklar, matn tarkibi

Matn. Matn – tilning eng katta birligi. Matnning ta'rifi. Matnning sintaktik butunlik ekanligi. Matnning ma'no jihatdan bir-biri bilan o'zaro bog'liq gaplardan tuzilishi. Matnning ifoda qobig'i, mazmuni (semantikasi), grammatikasi. Matn g'oyasi. Makromavzu, mikromavzu. Mikromatn. Makromatn.

3-mavzu. Matn turlari, ularning o'ziga xos jihatlari

Matn turlari haqida ma'lumot. Og'zaki va yozma matnlar. Monolog, Dialog. MAktublar. Hujjatlar. Ma'lumotnoma matni. Ijodiy matnlar, Badiiy matn. Ilmiy matn. Ilmiy-ommabop matn.

4-mavzu. Matn – boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qish va yozishga o'rgatishda muhim vosita

Matnning boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qish va yozishga o'rgatishda muhim vosita ekanligi. Boshlang'ich sinf darsliklarida qo'llanilgan matnlarning o'ziga xos jihatlar va ahamiyati.

5-mavzu. Badiiy asar matni ustida ishlash

Boshlang'ich sinflarda badiiy asar matni ustida ishlash bosqichlari. Asar mazmuni bilan tanishtirish. Asar tahlili. Tanlab o'qish. Savol-topshiriqlar ustida ishlash. Matnni tasvirlash. Asar rejasini tuzish. MATn mazmunini qayta hikoya qilish.

6-mavzu. Ertak janriga xos matnlar ustida ishlash

Ertak matn. Ertak syujeti. Ertaklarning pedagogik ahamiyati. Ertak matni ustida ishlash metodikasi.

7-mavzu. Hikoya janriga xos matnlar ustida ishlash

Hikoya matni. Hikoyaning janriy xususiyatlari. Hikoya matni bilan ishlashda qo'llaniladigan usullar.

8-mavzu. Masal janriga xos matnlar ustida ishlash

Masal janriga xos matnlar. She'riy masallar ustida ishlash. Hikoya usulida yozilgan masallar bilan ishlash. MAjoziyikni izohlash. Masal janriga xos matnlar bilan ishlash metodikasi.

9-mavzu. Lirik janrga xos (she'riy) matnlar ustida ishlash

Lirik janrga xos (she'riy) matnlar. She'riy asarlardagi syujet. She'riy matnni ifodali o'qish. Ifodali o'qishda ohang, ritm, qofiya, to'xtam (pauza). She'r matnini tahlil qilish. She'riy matndagi badiiy-tasviriy vositalar. She'riy matn bilan ishlashda qo'llaniladigan usullar.

10-mavzu. Maqol va topishmoq janriga xos matnlar ustida ishlash

Maqol janri. Maqollar bilan ishlash metodikasi. Topishmoq janri. Topishmoqlar matni bilan ishlash metodikasi.

11-mavzu. Ilmiy-ommabop janrga xos matnlar

Boshlang'ich ta'limda ilmiy-ommabop matnlarning ahamiyati. Ilmiy-ommabop matnlar bilan ishlash metodikasi.

12-mavzu. Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijodiy matn tuzishga o'rgatish, diktant, bayon va insho matni ustida ishlash metodikasi

Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijodiy matn tuzishga o'rgatish metodikasi. Diktant. Bayon. Insho. Ijodiy matnlar yaratish va bunday matnlar ustida ishlash ko'nikmalarini shakllantirish.

13-mavzu. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash orqali o'quvchilar nutqini va mustaqil fikrlash qobiliyatini o'stirish

Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash orqali o'quvchilar nutqini o'stirish. Nutq. Nutq o'stirish. Bog'lanishli nutq. Matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini o'stirish usullari

14-mavzu. PIRLS (ingliz. "Progress in International Reading Literacy Study") xalqaro tadqiqotida matndan foydalanishning o'ziga xos jihatlari

PIRLS xalqaro tadqiqoti. Tadqiqotda foydalaniladigan topshiriqlar metodikasi. Tadqiqotda qo'llaniladigan badiiy va ilmiy ommabop matnlar, ularning tahlili. PIRLS xalqaro tadqiqotiga tayyorgarlik ishlari

15-mavzu. PISA (ingliz. Programme for International Student Assessment) o'quvchilarning ta'limiy yutuqlarini baholash xalqaro dasturiga tayyorgarlik ishlarida matn ustida ishlash usullari

PISA xalqaro tadqiqoti. Tadqiqotda foydalaniladigan topshiriqlar metodikasi. Tadqiqotda qo'llaniladigan tayyorgarlik ishlari

**Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar:
4-semestr
(30)**

1. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlashning maqsad va vazifalari, amaliy ahamiyati
2. Matnning ta'rifi, matni tashkil etuvchi birliklar, matn tarkibi
3. Matn turlari, ularning o'ziga xos jihatlari
4. Matn – boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitish va yozishga o'rgatishda muhim vosita
5. Badiiy asar matni ustida ishlash.
6. Ertak janriga xos matnlar ustida ishlash
7. Hikoya janriga xos matnlar ustida ishlash
8. Masal janriga xos matnlar ustida ishlash
9. Lirik janrga xos (she'riy) matnlar ustida ishlash
10. Maqol va topishmoq janriga xos matnlar ustida ishlash
11. Ilmiy-ommabop janrga xos matnlar
12. Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijodiy matn tuzishga o'rgatish, diktant, bayon va insho matni ustida ishlash metodikasi

13. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash orqali o'quvchilar nutqini va mustaqil fikrlash qobiliyatini o'stirish
14. PIRLS (ingliz. "Progress in International Reading Literacy Study") xalqaro tadqiqotida natijadan foydalanishning o'ziga xos jihatlari
15. PISA (ingliz. Programme for International Student Assessment) o'quvchilarning ta'limiy yutuqlarini baholash xalqaro dasturiga tayyorgarlik ishlarida matn ustida ishlash usullari

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar uchun tavsiya etiladigan mavzular:
4-semestr
(60)

1. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlashning maqsad va vazifalari, amaliy ahamiyati ma'ruza matni tayyorlash.
2. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash bo'yicha glossariy tuzish.
3. "Matnning ta'rifi" bo'yicha kerakli ma'lumotlarni manbalar asosida to'plash.
4. Matnni tashkil etuvchi birliklarni tahlil qilgan holda referat yozish
5. Matn tarkibi bo'yicha ilmiy ma'ruza tayyorlash.
6. Matn turlari, ularning o'ziga xos jihatlari bo'yicha taqdimot yaratish
7. Matn – boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qish va yozishga o'rgatishda muhim vosita ekanligi haqida konspekt yozish.
8. Boshlang'ich sinflarda badiiy asar matni ustida ishlash
9. Ertak janriga xos matnlar ustida ishlash metodikasini tatbiq qilgan holda dars ishlanmasini yaratish.
10. Hikoya janriga xos matnlar ustida ishlash metodikasini tatbiq qilgan holda dars ishlanmasini yaratish.
11. Lirik janrga xos (she'riy) matnlar ustida ishlash metodikasini tatbiq etgan holda dars ishlanmasini yaratish
12. Maqol va topishmoq janriga xos matnlar ustida ishlash metodikasini tatbiq qilgan holda dars ishlanmasini yaratish.
13. Ilmiy-ommabop janriga xos matnlar ustida ishlash metodikasini tatbiq qilgan holda dars ishlanmasini yaratish.
14. Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijodiy matn tuzishga o'rgatishga oid tavsiyalar ishlab chiqish
15. Boshlang'ich ta'lim jarayonida qo'llaniladigan distant matni yaratish
16. Boshlang'ich ta'lim jarayonida qo'llaniladigan beyon matni yaratish
17. Boshlang'ich ta'lim jarayonida qo'llaniladigan in'cho matni yaratish
18. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash orqali o'quvchilar nutqini o'stirish usullariga oid multimedia'i taqdimotlar yaratish
19. PIRLS xalqaro ta'lqiqotiga oid yangi matn asosida topshiriqlar ishlab chiqish

	20. PISA xalqaro darajada foydalaniladigan matn ustida ishlash usullarini qo'llagan holda yangi matn tanlab, shu matn asosida topshiriqlar ishlatib chiqish
3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: ✓ Boshlang'ich ta'limda, ayniqsa, ona tili va o'qish savodxonligi darslarida matn ustida ishlash metodikasi haqida tushunchalarga ega bo'lib, uni qator fanlar bilan uzviy bog'lab o'qitish metodikasi qonuniyatlari haqida tasavvurga ega bo'lishi; ✓ Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash metodikasi fanini o'qitishda ta'lim texnologiyalari, elektron plakatlar, tarqatma materiallar, elektron darsliklar va qo'llanmalar, internet ma'lumotlari, lokal tarmoqdagi turli o'quv, ilmiy bilimni nazorat qilish bo'yicha ma'lumotlar jamlamasidan foydalanish, mustaqil ta'lim, aqliy hujum, diskussiya, turli didaktik o'yinlar, referatlar yozish kabi pedagogik usullar bilan fanning o'qitilishi amalga oshirish va o'quvchilarni baholay olish to'g'risida malakaalrga ega bo'lishi kerak.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • Ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • tarqatma materiallar; • ko'rgazmali qurollar; • Kompyuter; media • Internet yangiliklari; • muammoli ta'lim; • qiyosiy tahlil.
5.	VII. Kreditni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish.

6.	Asosiy adabiyotlar: 1. K.Qosimova, S.Matchonov, X.G'ulomova, Sh.Yo'ldosheva, SH.Sariyev. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi(Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabalari uchun darslik). – Toshkent: Bayoz, 2022.-304-bet. 2. Matchonov S. Va boshq. "Boshlang'ich sinflarda ona tili va uni o'qitish metodikasi" (Boshlang'ich ta'lim talabalari uchun darslik). – T.: Ishonchli hamkor, 2021-y. 3. Emazarov G'. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi.-T.: 2012 4. Bekniyazova N. Boshlang'ich sinflar ona tili darslarida o'quvchilarga matn yaratishni o'rgatish metodikasi (ta'lim o'zbek va qoraqalpoq tillarida qilib boriladigan maktablar misolida): Monografiya. –T.: Fan va texnologiyalar, 2012.-160 bet Qo'shimcha adabiyotlar: 5. Egamberdiyeva N., Zohidova S., Nutq o'stirish usullari – interfaol ta'lim strategiyalari vositasi sifatida . O'quv co'llanma, T.: 2016 6. Qosimova K., Matjonov S., G'ulomova X.,Yo'ldosheva SH., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. –T.: Noshir, 2009 7. Sh.Sariyev. Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishash orqali nutq o'stirish metodikasi(Monografiya). – Toshkent: "Ilm-ziyo zakovat", 2022. – 120 bet Axborot manbalari (saytlar): 1. www.edu.uz 2. www.gov.uz 3. www.pedagog.uz 4. www.ziyounet.uz 5. www.tdpu.uz
	Fan dasturi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali kengashining 2023-yil 31 - ~~oktabri~~ <u>12</u> son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: M.Fayzullayeva- SamDUKF, "Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim, sport" kafedrasi o'qituvchisi.
9.	Taqrizchilar: M.Hazratqulov- SamDU O'zb-Fin PI, "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrasi katta o'qituvchisi (PhD) Sh.Mahmadiyev- SamDU, "O'zbek tilshunosligi" kafedrasi mudiri, f.f.n dots